

ภาคผนวก ค

สัมภาษณ์ประเด็นปัญหาที่ดินทำกินในจังหวัดชัยภูมิ (นายเหมราช ลบหนองบัว ประธานสภาองค์กรชุมชนจังหวัดชัยภูมิ และผู้ ประสานงาน) อ.เกษตรสมบูรณ์ จ.ชัยภูมิ

ผู้สัมภาษณ์ : เข้าร่วมกับภาคประชาชนในชัยภูมิมานานแล้วยังครับ

นายเหมราช ลบหนองบัว : 7-8 ปี เมื่อก่อนไม่ได้สนใจเรื่องนี้

ผู้สัมภาษณ์ : แล้วมาให้ความสนใจยังไงครับ

นายเหมราช ลบหนองบัว : มีอยู่สองส่วน ส่วนหนึ่งก็คือว่าพื้นที่บ้านเกิดผมที่ที่ดินมันมี
ปัญหา เป็นที่สาธารณประโยชน์ทับซ้อนกันจึงขัดแย้งกับหน่วยงานของรัฐ เกิดการเรียกร้องสิทธิ
กัน ตั้งแต่นั้นมา ที่ คอนสาร ผมเป็นรุ่นเหลนแล้ว คอนสารเป็นเครือข่ายของอีสาน

ผู้สัมภาษณ์ : พอจะจำแนกกลุ่มที่ทำหน้าที่เป็นกลุ่มที่เคลื่อนไหวในภาคประชาชนของ
ชัยภูมิได้ไหมครับ

นายเหมราช ลบหนองบัว : ผมแบ่งเป็นสองกลุ่ม กลุ่มหนึ่งคือกลุ่มที่ประสบปัญหา
และเรียนรู้จากปัญหาของตัวเองมาเคลื่อนไหว อีกกลุ่มไม่ได้ประสบปัญหาด้วยตัวเอง แต่รู้ว่า
สถานการณ์สังคมเกิดปัญหาอะไร ต้องการแก้ไขปัญหาก็ชวนบ้าน อันนี้แบ่งอย่างหยาบ ๆ ไม่
ค่อยมีพลังในการเคลื่อนไหวเท่าไร เป็นกลุ่มนักพัฒนา ไม่ได้เข้าใจ ไม่ได้มีปัญหา แต่ว่ามีเวทีภาค
ประชาชนจึงเคลื่อนไหวเพื่อแสวงหาประโยชน์เรื่องงบประมาณผ่านเครือข่ายชาวบ้าน แต่ที่มีพลัง
คือเข้าใจปัญหาสังคมและลุกมาช่วยกันทำงาน

ผู้สัมภาษณ์ : กลุ่มคุณเหมราชมีประวัติความเป็นมาอย่างไรครับ

นายเหมราช ลบหนองบัว : กลุ่มผมขับเคลื่อนผ่านพี่น้องที่ประสบปัญหาที่ดิน ลุก
ขึ้นมาดูข้อมูลปัญหาของตัวเองกับเพื่อนบ้าน เรียนรู้แลกเปลี่ยนกัน หาทางแก้ปัญหา ดู
สถานการณ์สังคม อันนี้จะมีเครือข่ายระดับภาค ระดับจังหวัด เป็นเครือข่ายปฏิรูปที่ดินของ
จังหวัดชัยภูมิ อันนี้คือส่วนของชัยภูมิ แต่มีหลายจังหวัดที่ขับเคลื่อนแก้ไขปัญหา เช่น ร้อยเอ็ด
บุรีรัมย์ ยโสธร ศรีสะเกษ ก็จะมีเครือข่ายปฏิรูปที่ดินภาคอีสาน เชื่อมโยงกับเครือข่ายปฏิรูป
สังคมการเมือง คณะกรรมการสิทธิมนุษยชน ก็จะสัมพันธ์กัน อันนี้คือกลุ่มที่เกิดจากปัญหา เรา
เจอปัญหาอะไรแลกเปลี่ยนกัน กลุ่มนี้ให้ความสนใจแนวทางแก้ไขปัญหาก็มีประเด็นการทำงาน
ประมาณ 90 ประเด็น ปัญหาที่ดินก็เป็นปัญหาหนึ่งในจังหวัดชัยภูมิ เรื่องใหม่ ๆ ตอนนี้ก็จะมี
สภาองค์กรชุมชน กองทุนสวัสดิการสมัยก่อนอาจมีเรื่องทรัพยากรธรรมชาติ ป่าไม้ เกษตร
แก้ไขปัญหาดิน เครือข่ายคุณธรรม ผมเป็นผู้แทนของเครือข่ายที่ดิน เริ่มไปร่วมขบวนประมาณ
ปี 49-50 จะเป็นกลุ่มที่สาม ไม่ค่อยเข้าใจสังคมเท่าไร แล้วก็ไม่มีปัญหา แต่ลุกขึ้นมา ช่วงนั้น
กลุ่มนี้ยังไม่มีพลังเท่าไร ไม่ค่อยมีพลังในการขับเคลื่อนทางการเมือง ต่อมาค่อย ๆ ค่อย ๆ
เปลี่ยน ดึงคนที่เข้าใจ ตอนนี้ก็เริ่มมีพลัง มีกลุ่ม เช่น กลุ่มเครือข่ายทรัพยากรธรรมชาติ จัดการ
ชุมชนเพื่อแก้ปัญหาทรัพยากรของเขา ส่วนเครือข่ายเกษตรยังไม่ค่อยเต็มที่เท่าไร ลุกขึ้นมา
ทำงานทางด้านเกษตร มีเครือข่ายอื่น ๆ เป็นแกนขับเคลื่อนชาวบ้าน ช่วงหลัง ๆ นี้มีสภาองค์กร
ชุมชนซึ่งเป็นการเมืองภาคประชาชน แล้วก็มีการกองทุนสวัสดิการ กสม. ที่มีพลังก็มีสภาองค์กร

ชุมชน กองทุนสวัสดิการ อาจารย์ประทีป พลณีก์เป็นกรรมการชุดเดียวกันที่ขับเคลื่อนกันมา สภาพพัฒนาการเมือง ช่วงนั้นผมเป็นเลขานุการ ครบรอบสี่ปีก็เปลี่ยน อาจารย์ประทีปก็พ้นวาระไป อาจารย์เวกวรรณธุ์ ฉ่ำสันเทียะ ที่อยู่รุ่นเดียวกันก็ได้รับคัดเลือกให้เป็นผู้แทนส่วนของสภาพพัฒนาการเมือง เราไม่มีที่ประชุมสภาองค์กรชุมชนระดับจังหวัด มีระดับตำบลผมเป็นประธาน มีพี่ บำรุงศิลปอยู่บ้านแท่นเป็นเลขานุการ มีผอ.ธวัชชัยอยู่แก่งค้อกับทีมคอนสตรัคเป็นรองประธาน สภาองค์กรชุมชนจะมีผู้แทน ได้แก่ ประธาน รองประธาน ผู้แทนที่ประชุมระดับชาติ สองคน จะมี พี่สายยันต์ตัวแทนเครือข่ายทรัพยากรธรรมชาติ ในพื้นที่จัดตั้งเป็นสภาองค์กรชุมชนตำบล แล้วก็ คัดสรรกันเป็นผู้แทนระดับชาติ มีอาจารย์หนองบัวแดง อาจารย์วัตรชัยภักดิ์ มีผู้แทนระดับชาติที่ขับเคลื่อนเรื่องสภาองค์กรชุมชน

ผู้สัมภาษณ์ : กลุ่มของพี่มีเป้าหมายหลัก ๆ คืออะไร

นายเหมราช ลบหนองบัว : เป้าหมายหลัก ๆ เลย คือ เปลี่ยนชาวบ้านให้ลุกขึ้นมา แก้ไขปัญหาของตัวเองเป็น มีเวทีคิดเป็น แก้ไขปัญหาเป็น โดยมีเครื่องมือคือสภาองค์กรชุมชน กองทุนสวัสดิการ เรื่องประเด็นแก้ไขปัญหาดิน เรื่องคุณธรรม กลุ่มผู้หญิง พวกนี้เป็นเครื่องมือ เป้าหมายหลักคือสามารถแก้ไขปัญหาของตัวเองเป็น อาจจะเริ่มจากทำเอง หากคนมาช่วยทำ

ผู้สัมภาษณ์ : กลุ่มที่ดำเนินงานมีส่วนเกี่ยวข้องกับหน่วยงานภาครัฐหน่วยงานไหน

นายเหมราช ลบหนองบัว : มีสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชนเป็นหน่วยงานหลัก ส่วนหนึ่งก็คือพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัดที่มาสืบสนธิเรื่องสวัสดิการ สำนักงานพาณิชย์จังหวัดที่ช่วงหลังมาพูดคุยกันว่าจะยกระดับเรื่องการเกษตรให้มีคุณภาพ ยกกระดับเกษตรอินทรีย์ สำนักงานเกษตรอำเภอไว้วิธีคิดในเวทีประชุม ส่วนอื่น ๆ จะเป็นปัญหามากกว่า อย่างสำนักงานที่ดินกับสำนักงานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

ผู้สัมภาษณ์ : เรามีส่วนช่วยชาวบ้านแก้ปัญหาที่ดินไหมครับ

นายเหมราช ลบหนองบัว : ส่วนใหญ่ปัญหาที่หยิบยกมาพูดคุยมากที่สุด คือปัญหาที่ดิน มีคนลุกขึ้นมา มีตัวตนมากกว่าคนอื่น ของชัยภูมิก็จะมีคอนสาร เกษตรสมบูรณ์ที่ทุ่งซบเสี้ยวเป็นที่สาธารณะ บางกลุ่มมีปัญหาเรื่องกรรมสิทธิ์ ส่วนบนเขา ท่ามะไฟหวาน ท่าทอง ภาครัฐไม่ค่อยให้ความสำคัญเท่าไรเรื่องที่ดิน

ผู้สัมภาษณ์ : สมาชิกของกลุ่มละครับ ถ้าพูดเรื่องสังกัด คนที่มา มาจากไหนบ้าง

นายเหมราช ลบหนองบัว : ถ้าในส่วนที่ผมสัมพันธ์ก็จะมีสองส่วน ส่วนปัญหาที่ดินก็เป็นเรื่องของชาวบ้าน อีกส่วนก็เป็นองค์กรชุมชนมีพี่น้องเครือข่าย เช่น ลุ่มแม่น้ำชีในอำเภอคอนสาร บางที่ก็ยกระดับมาเป็นสภาองค์กรชุมชน จากที่ประสบปัญหาที่ดินเขารวมกลุ่มกันตั้งเป็นสภาองค์กรชุมชน เช่น ตำบลทุ่งพระ อำเภอคอนสาร ที่ทุ่งลุยลายก็กำลังรวมตัวกันจะจัดตั้งเป็นสภาองค์กรชุมชน ที่ทุ่งน้ำเสี้ยวก็จัดตั้งเป็นสภาองค์กรชุมชน ขบวนการสภาองค์กรชุมชนกับเครือข่ายที่ดินจึงแยกกันไม่ออก

ผู้สัมภาษณ์ : คนเป็นสมาชิกเป็นคนในชุมชน ไม่ใช่คนนอก

นายเหมราช ลบหนองบัว : ไม่ใช่คนนอก ส่วนที่ทำงานก็คือตัวสภาองค์กรชุมชนแน่นอนว่าเน้นไปที่ตำบล ส่วนเครือข่ายที่ดินส่วนใหญ่อยู่ในพื้นที่

ผู้สัมภาษณ์ : กิจกรรมของกลุ่มเป็นเรื่องอะไรครับ

นายเหมราช ลบหนองบัว : ถ้าในส่วนของเครือข่ายที่ดินก็เจรจา ในพื้นที่ก็ยกระดับกิจกรรมคนทำงาน มีการทำงาน มีการจัดระบบทุน ออกกันยังงี้ ผลิตภัณฑ์รวมหมู่ จัดตั้งเป็นกองทุน อันนี้คือภายในกลุ่ม ก็จะมีการประชุมแต่ละโซน เดิมประชุมกันเดือนละครั้ง ตอนหลังมา

ห่างหน่อย มีสถานการณ์ก็ประชุมกันทีหนึ่ง แต่อีกด้านหนึ่ง ผลักดันการแก้ไขปัญหา ตั้งเป้าว่าจะผลักดันกฎหมายสามฉบับ ที่ดิน กองทุน ธนาคารที่ดิน กับพรบ.สิ่งแวดล้อม อันนี้คือพี่น้องที่ดิน ส่วนอีกกลุ่มหนึ่งก็จะมีรูปธรรม บางตำบลยกระดับเป็นสภาองค์กรชุมชนแล้วก็มีกิจกรรมการออม เรื่องกองทุนสวัสดิการ โดยหลักไม่ใช่การกู้ยืม เป็นการจัดสวัสดิการ ส่วนใหญ่ก็จะเป็นกลุ่มออมทรัพย์ ทั้งสวัสดิการและเงินกู้ยืม สภาองค์กรชุมชนจะเอาสวัสดิการไปสนับสนุนการกู้ยืม

ผู้สัมภาษณ์ : เมื่อสักครู่นี้พูดถึงพรบ.สามฉบับ

นายเหมราช ลบหนองบัว : พรบ.เก็บภาษีที่ดินอัตราก้าวหน้า มีเยอะ เก็บเยอะ ไม่ใช่เก็บตามจำนวนไร่ ต้องดูการผลิตด้วย ถ้าไม่มีการผลิตก็ต้องเสียเยอะ จะทำให้คนทำการผลิตมากขึ้น และเป็นเครื่องมือกระจายที่ดิน ส่วนพรบ.ธนาคารที่ดินก็เป็นเครื่องมือกระจายที่ดินเหมือนกัน คือ จากภาษีที่ดินในอัตราก้าวหน้าร้อยละสองก็จะมาตั้งธนาคารที่ดิน เพื่อไปซื้อในกลุ่มคนที่เขาอยากปล่อยที่ดินออกมา แล้วเอาไปให้เช่าซื้อ เป็นตัวเก็บที่ดินไว้ ขึ้นทะเบียนแล้วค่อยจัดสรรขาย อีกด้านหนึ่งพรบ.สิทธิชุมชน คือการรับรองสิทธิชุมชนในการจัดการที่ดินและทรัพยากรธรรมชาติ โฉนดชุมชนคือที่ดินที่ได้รับการจัดสรรมาให้กับที่ดินที่มีการพิพาทกับรัฐ ขอเป็นโฉนดแปลงเดียว กรรมสิทธิ์ทั้งหมดเป็นของชุมชน คนนอกจะมาใช้โดยชุมชนไม่ยอมไม่ได้ จะเป็นเครื่องมือในการรักษาที่ดินให้กับเกษตรกร จัดการที่ดินให้กับชุมชน

ผู้สัมภาษณ์ : ทางกลุ่มมีผู้เชี่ยวชาญหรือไม่

นายเหมราช ลบหนองบัว : ก็มี ในส่วนขององค์กรชุมชนซึ่งขับเคลื่อนภาพกว้าง ๆ มีทีมที่ปรึกษา ตั้งแต่ระดับพื้นที่ เช่น อาจารย์ประทีป พลมณี ประชาสังคมในพื้นที่ ส่วนระดับภาคก็มีทีมอาจารย์สน รูปสูง เป็นที่ปรึกษาทาง ๆ ส่วนเครือข่ายที่ดินค่อนข้างกว้างขวางกว่าสามารถเชื่อมโยงได้หลายส่วน คณะกรรมการสิทธิ คณะกรรมการปฏิรูปกฎหมาย สำนักงานอาจารย์ไพโรจน์ พลเพชร เวลาเคลื่อนไหวก็จะมีอาจารย์มหาวิทยาลัย ประมาณปี 51-52 ถูกยิงสองคน จากปัญหาสัมปทานปาล์ม เอกชนกับชาวบ้านได้แย้งกันทางภาคใต้จะรุนแรง

ผู้สัมภาษณ์ : แล้วในส่วนของกลุ่ม การสนใจเข้าเป็นสมาชิกมีวิธีการอย่างไร

นายเหมราช ลบหนองบัว : ในส่วนของปัญหาที่ดินมันมีแรงจูงใจอยู่สองส่วน อันที่หนึ่งคือเรื่องของปัญหา อันที่สองคือเรื่องของผู้ประสานงาน ความเชื่อใจผู้ประสานงาน ในส่วนของผมที่สัมพันธ์อยู่ก็ค่อนข้างเชื่อถือได้ ไม่ได้ทำเพื่อประโยชน์ตัวเอง ส่วนใหญ่จะเป็นผู้มีปัญหาเอง และที่ปรึกษาไม่ได้แสวงหาประโยชน์จากการแก้ปัญหาและเข้าใจปัญหาที่ดิน ในส่วนของกลุ่มขบวนการองค์กรชุมชนเองก็เราก็ใช้สถานการณ์สังคม สังคมที่เป็นอยู่มันไม่รอดนะพวกเราพยายามหาข้อเท็จจริงให้เขาเห็นว่าถ้าไม่ลุกขึ้นมาเพื่อแก้ปัญหา ถ้ายังปล่อยให้องค์การพวต่าง ๆ ที่มันมีอยู่ดำเนินไปส่วนเดียว มีแต่หน่วยงานของรัฐ แก้ไขปัญหาได้ไม่หมด ก็อยากให้แนวความรู้เรื่องสังคม ให้เห็นสิทธิตัวเอง อำนาจของตัวเอง เวทีการพัฒนาศักยภาพผู้นำ

ผู้สัมภาษณ์ : เราจัดที่ไหนครับ

นายเหมราช ลบหนองบัว : ครั้งแรกที่เราจัดใหญ่ก็จัดที่ราชภัฏชัยภูมิน่าจะปี 50 จะจัดประมาณปีละครั้ง ให้ชาวบ้านลุกขึ้น มีวลีว่าให้ตำบลจัดการตนเอง จะใช้แนวทางนี้ ให้ชาวบ้านลุกขึ้นมาในแนวการจัดการตนเอง แต่ว่าก็มีข้อจำกัดในเรื่องของการเรียนรู้พอสมควร บางทีไม่ใช่อยู่ที่ชาวบ้านหรอก อยู่ที่คนนำชุดความรู้นี้ลงมา มีความเข้าใจแตกต่างกัน ก็เลยไม่รู้จะทำอะไร บางทีเขาก็เอาเป้าหมายของเขาเป็นหลัก คุณต้องทำตัวซื่อ 10 ข้อ อย่างนี้เป็นต้น มันไม่ใช่หรอก อย่าไปคิดอย่างนั้น เราแก้ไขปัญหาของเรา มีการแก้ไขปัญหา วางแผน จะทำอะไรรอบข้าง เดี่ยวตัวซื่อมันออกมาเอง ไม่ใช่ทำตัวซื่อมาก่อน ก็มีเรื่องอย่างนี้ที่เป็น

อุปสรรค หน่วยราชการระบุว่าต้องทำข้อมูล ต้องวิเคราะห์ตำบล แต่ว่าจะคุยกันยังไง มันก็ต้องมีคนทำงานแล้ว คุยกันมันก็เกิดข้อมูลเอง อย่างเขาให้ข้อมูลเพิ่ม ก็เกิดข้อมูลแล้ว จะแก้ไขปัญหายังไงนั่นแหละ

ผู้สัมภาษณ์ : กลุ่มเราจริง ๆ มีสมาชิกที่เป็นแกนนำสักกี่คน

นายเหมราช ลบหนองบัว : คณะทำงานจังหวัดมีประมาณสามสิบคน แบ่งเป็นสามส่วน ส่วนคณะทำงาน กองเลขากับส่วนที่ปรึกษา ส่วนคณะทำงานและกองเลขาก็จะมีผม มีพี่น้อง บำรุงศิลป์ที่อยู่บ้านแท่น พี่สายันท์ บ้านหนองขาม คอนสวรรค์ ผอ.สมชาย ทองประภา อยู่บ้านโสก อยู่หนองบัวแดงก็จะมีอาจารย์สำเร็จ อาจารย์วรพจน์ เกษตรสมบูรณ์จะมีผม มีขุนแผน บ้านแท่นมีเพิ่มอีกมีพี่บุญมี ส่วนโนชนจัดรัศก็จะมีผู้ใหญ่เบญจวรรณ พ่อจวน ในเมืองก็จะมีธนารักษ์ พ่อสุดใจ ขยับไปด้านบ้านเขว้าก็จะมีพี่น้องชา พินิตยา ทีมระเหวกก็จะมีอาจารย์ ทีมน้อง ๆ อยู่ในพื้นที่ แกนก็จะ มาจากแต่ละตำบล เดิมแบ่งเป็นสี่อำเภอเป็นกลุ่มหนึ่ง ก็จะมีคณะกรรมการสี่กลุ่ม แต่ยังไม่ได้ขับเคลื่อนเต็มที่ ก็จะเชื่อมตรงระหว่างคณะทำงานจังหวัดกับแต่ละอำเภอ เป็นแกนกลางระหว่างจังหวัดกับอำเภอ

ผู้สัมภาษณ์ : กลุ่มมีเจ้าหน้าที่ประจำไหมครับ

นายเหมราช ลบหนองบัว : จริง ๆ ก็พยายามเชื้ทกัน ขออนุญาตใช้ศาลากลางจังหวัด ด้านล่างที่เป็นธนาคารสมอง ประสานไปแล้ว ก็จะจัดคณะทำงานขึ้นเป็นประจำเพื่อประสานงาน แล้วก็เชื้ทตัวระบบสำนักงานออนไลน์ ค่าใช้จ่ายสำนักงานมันสูง ก็จะเชื้ทตัวสำนักงานออนไลน์ ตอนนี้ทางทีมกองเลขาประสานให้ข้อมูลพวกนี้อยู่ เรื่องทำไปจังหวัดแล้ว เขาให้สถานที่มาแล้ว แต่ยังไม่ได้ไปจัดการเรื่องสำนักงาน จะมีกองเลขานุการที่ได้รับเงินเดือนประจำจาก พอช. จะเป็นเลขานุการของคณะกรรมการสวัสดิการ คนนี้มีเงินเดือนประจำเป็นประจำสำนักงาน ทำหน้าที่ประสานงานเป็นหลัก จัดเก็บเอกสาร เอกสารไม่ค่อยมีเท่าไร ใช้เอกสารทางอิเล็กทรอนิกส์มากกว่า เป็นตัวเชื่อมมากกว่า สำนักงานก็จะมีผู้จัดการสำนักงานผู้ประสานงาน คุยกันเบื้องต้นว่าถ้าจะให้ระบบมันทำงานก็ต้องคุยกับฝ่ายสนับสนุน ให้เขาสนับสนุนอย่างเป็นระบบ ต่อเนื่อง การจัดการสำนักงานมีต้นทุนเท่าไร มีแผนการสนับสนุนอย่างไร แต่ส่วนที่ให้ความสำคัญมากคือการสื่อสารทางอินเทอร์เน็ต ประชุมก็มีค่าใช้จ่าย ไม่มากหรอก เบี้ยประชุมสองร้อย บาทแต่งบประมาณที่ขอ แต่ละส่วนมาไม่เยอะมาก ประชุมกันได้ไม่กี่ครั้ง เลยวางแผนว่าใช้อินเทอร์เน็ตแทน หากไม่เป็นทางการมาก ก็ใช้กระบวนการนี้

ผู้สัมภาษณ์ : แล้วแหล่งทุนละ

นายเหมราช ลบหนองบัว : ส่วนหลัก ๆ ก็จะเป็นสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน สภาพัฒนาการเมือง สำนักงานปฏิรูป สำนักงานสสส. ตัวสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชนมีงบสนับสนุนการจัดการประมาณสองแสนบาท บางทีก็จะมีงบอื่น เช่น การจัดการข้อมูล หรือมีงบเชื่อมโยงที่ดินระดับจังหวัด หลัง ๆ มาเราก็เอามารวมกันหมด คืองบเชื่อมโยงแก้ไขปัญหาดิน งบเชื่อมโยงแก้ไขปัญหารายพิบัติก็เอามารวมกัน กองทุนสวัสดิการก็จะมีส่วนสนับสนุนการประชุมคณะกรรมการ สิ้นปีก็จะมีส่วนสวัสดิการสมาชิกทั้งจังหวัด ไม่จัดเฉพาะสวัสดิการอย่างเดียว สปร.ก็จะมีส่วนสนับสนุนการขับเคลื่อนขององค์กร สภาพัฒนาการเมืองมีงบจัดสมาชิก องค์กรชุมชนปีนี้ก็วางแผนว่าจะมีการชิงบต่าง ๆ ตามเนื้องาน

ผู้สัมภาษณ์ : เรื่องที่เราเรียกร้องหลัก ๆ เป็นเรื่องที่ดินหรือเปล่า

นายเหมราช ลบหนองบัว : ไม่นะ เรื่องที่ดินเป็นเรื่องหนัก แต่เรื่องอื่นก็คือเรื่องของการกระจายอำนาจ การสถาปนาอำนาจชุมชน เราพยายามทำสองส่วน ตอนนี่เรื่องการกระจายอำนาจก็ค่อนข้างชัดเจน แต่ว่าเรื่องชุมชนลุกขึ้นมาจัดการอำนาจ

ผู้สัมภาษณ์ : ช่วงที่เคลื่อนไหวเรียกร้องที่ผ่านมา รู้สึกว่ากลุ่มประสบความสำเร็จมากน้อยแค่ไหน เรื่องอะไรบ้าง

นายเหมราช ลบหนองบัว : ในส่วนของขบวนการองค์กรชุมชนที่ประสบความสำเร็จ คือเกิดการเชื่อมโยงกับหน่วยงานของรัฐมากขึ้น องค์กรชุมชนระดับตำบลสามารถสื่อสารกับหน่วยงานระดับจังหวัดได้ชัดเจนมากขึ้น รู้ว่าเมืององค์กรชุมชน กองทุนสวัสดิการ ก็สื่อสารให้เขารู้จัก อีก ส่วนหนึ่งก็เข้าใจว่าต้องลุกขึ้นมาเป็นเวทีกระตุ้น คล้าย ๆ ว่าเดิมชาวบ้านไปร่วมเวทีของหน่วยงานนั้นหน่วยงานนี้ หน่วยงานของจังหวัดจัดเอาชาวบ้านไปประกอบ แต่เวทีที่เราจัดนี้เป็นของเรา ชาวบ้านก็เริ่มมีตัวตนของเขามากขึ้น ตรงนี้ก็เหมือนเป็นเวทีกลางให้เขาแสดงตัวตนได้อย่างชัดเจน อันนี้ก็ส่วนหนึ่ง ส่วนปัญหาที่ดินส่วนที่เราพยายามผลักดันก็เป็นเรื่องระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีเรื่องโฉนดชุมชน มีสำนักงานโฉนดชุมชนเกิดขึ้นเป็นแกนกลางในการแก้ไขปัญหาที่ดินในชุดรัฐบาลที่แล้ว ชุดรัฐบาลนี้ก็บอกว่าจะดำเนินงานต่อ แต่พูดเฉย ๆ แต่ไม่ทำ ทีมประชาชนคุยกับสำนักนายกรัฐมนตรีได้มากขึ้น เพราะคุ้นเคยกันเป็นพี่เป็นน้องกัน สามารถใช้อำนาจรัฐบางส่วนปกป้องสิทธิ ปกป้องความเดือดร้อนของชาวบ้านได้ บางพื้นที่ใช้วิธีนี้เชื่อมโยงได้ แต่ที่สำคัญ ทั้งสองรัฐบาลเราสามารถทำงานให้เป็นประโยชน์ในการแก้ไขปัญหาที่ดินได้ ทั้งรัฐบาลชุดที่แล้วและชุดนี้ก็มีการกำหนดไว้ในนโยบาย แต่มีวิธีแก้ปัญหาที่ดินแตกต่างกัน รัฐบาลชุดที่แล้วเขามีวิธีติดต่อกับมวลชน พอพี่น้องลุกขึ้นมาขับเคลื่อนเขายินดี ก็เลยกลายเป็นการร่วมกันแก้ไขปัญหา แต่รัฐบาลชุดนี้ก็ต่างจากชุดที่แล้ว พอชาวบ้านลุกขึ้นมาแก้ไขปัญหาตัวเองก็ไม่สนใจเท่าไร แนวทางแก้ไขปัญหาเป็นเรื่องการออกเอกสารสิทธิ แต่ไม่ใช่กระบวนการแก้ไขปัญหาที่ดิน สุดท้ายที่ดินก็จะ หลุดมืออยู่ดี แม้แต่บนเขาไม่รู้ถึงยี่สิบเปอร์เซ็นต์หรือเปล่าที่เป็นคนพื้นเพเดิม ไม่นานก็จะมียาทุนขึ้นมาซื้อที่ดิน จึงมีช่องว่างระหว่างพวกเรากับรัฐบาลในการแก้ไขปัญหา ช่วงที่เราผลักดันเขายังไม่ได้จัดตั้งรัฐบาลชุดนี้ ไปคุยกับคนที่พอเข้าใจเรื่องนี้บ้าง เช่น คุณปลอดประสพ จะมีความเข้าใจอยู่ ก็เลยบรรจุเป็นนโยบายให้ เรื่องสิทธิชุมชนในการจัดการที่ดินและทรัพยากรธรรมชาติ เรื่องการกระจายที่ดิน คล้าย ๆ กับรัฐบาลชุดที่แล้ว แต่ว่าตัวกระบวนการขับเคลื่อนในยุคนี้นี้ไม่มีรูปธรรม

ผู้สัมภาษณ์ : ปัญหาของกลุ่มมีอะไรบ้าง ที่เจอมา

นายเหมราช ลบหนองบัว : ปัญหาสำคัญมันถึงวิธีคิดของคนไปอีกด้านหนึ่งแล้ว สถานการณ์ตอนนี้ยุคบริโภคนิยมยุคทุนนิยม เราพยายามดึงเขากลับมาบ้างแล้ว วิธีคิดของสังคมอาจมองแตกต่างกัน อันนี้คือสาเหตุของปัญหา ปัญหาอีกอย่างคือตัวขบวนการชุมชนที่ไม่ใช่ส่วนของการแก้ไขปัญหาที่ดิน มีการคัดกรองกัน คือเราเป็นเวทีเปิด พอเป็นเวทีเปิดก็จะมีคนหลากหลาย คนที่เข้าใจก็มี คนที่ยังไม่เข้าใจก็มีจำนวนหนึ่ง บางทีคนที่ไม่เข้าใจยับยั้งบางส่วน ทำให้ตัวขบวนการยับยั้งมาก เพราะเราใช้ขบวนการเป็นช่องทางในการเชื่อมโยง ประสานงบประมาณ ระบบการจัดการเองก็ไม่ค่อยเต็มที่ ที่ผ่านมาก็จะมีเรื่องอย่างนี้แหละ คือ วิธีคิดมันยังไม่ได้ พอเรามาทำก็มีปัญหา หลาย ๆ คนเข้ามา กว่าที่จะเปลี่ยนอะไรได้ก็ยาก ที่สำคัญหน่วยงานของรัฐก็ยังเป็นอุปสรรคอยู่ ส่วนหนึ่ง ก็ไม่ใช่ทั้งหมด ก็มีบางส่วน มีหลายส่วนที่เข้าใจระบบ เช่น สำนักงานจังหวัด เข้าใจกระบวนการวิธีคิดของพวกเราและแนวทางการดำเนินงานของพวกเรา เช่น เรื่องแผนชุมชน แต่ว่าหน่วยงานอื่นบางทีก็อาจจะจัดการเป็นจ๊อบ ๆ ไป ไม่บูรณาการ ไม่

วางแผนล่วงหน้า ปีนี้มีโครงการใหม่ มีก็ทำไป จบ ๆ โครงการไป ชาวบ้านบางทีก็ยังไม่ตั้งตัวไม่ได้ ไม่มีความเป็นตัวตน พอเจ้าหน้าที่ของรัฐดึงไปอีกทาง แต่ส่วนที่เข้าใจก็มีสำนักงานจังหวัด สำนักงานพาณิชย์ อีกส่วนหนึ่งคือเรื่องฝ่ายสนับสนุน อย่าง พอช. หลากหลาย คนเปลี่ยนบ่อย เปลี่ยนผู้ประสาน เปลี่ยนเจ้าหน้าที่ ผู้ปฏิบัติการบ่อย พอช.ก็ปรับตัวบ่อย เหมือนยังไม่ลงตัว จริง ๆ วิธีคิดก็เกิดจากชาวบ้านนั่นแหละ ขึ้นไปพูดคุยว่าตำบลจัดการตนเอง พอเอากลับ ลงมามันราง ๆ ก็เริ่มไม่รู้จะเอาอย่างไรดี ถ้าจังหวัดไหนไม่มีชุดความรู้เพียงพอที่จะแกว่งไปแกว่งมา ของเราโชคดีหน่อยคุยกันตั้งแต่ช่วงแรก ๆ ว่าเราจะทำ ยังทำงานเดิมตั้งแต่สี่ปีที่แล้ว อีกอย่างคือเรื่องรูปธรรมงานสภา ตำบลทำเป็นรูปธรรมยาก สภาองค์กรชุมชนพอคุยกับคนที่ยังไม่เข้าใจเต็มทีมันเหมือนลอย ๆ ไม่มีอะไรมา ถ้าเข้าใจองค์กรชุมชนก็จะเป็นเครื่องมือในการทำงาน ในการรวมตัวกัน การจัดการทุกอย่าง เหมือนกับเป็นองค์กรหนึ่ง คุณจะทำอะไรก็ได้ เรื่องการเมือง เรื่องเศรษฐกิจ ทำเรื่องสิ่งแวดล้อม อันนี้คือส่วนที่เข้าใจ บางกลุ่มไม่เข้าใจ ตั้งสภาแล้วทำอะไรดี ก็จะมีปัญหาอยู่เหมือนกัน

ผู้สัมภาษณ์ : คิดว่ากลุ่มของเราพึ่งตัวเองได้หรือไม่

นายเหมราช ลบหนองบัว : ปัจจุบันนี้ยังพึ่งตัวเองไม่ได้ ในส่วนของกลุ่มวางแผนกันไว้ว่าการจัดการกองทุนอยู่ตรงกลาง แต่ยังไม่สามารถทำได้ เพราะว่าข้อจำกัดเรื่องฝ่ายสนับสนุนงบลงมาเท่านั้นต้องลงพื้นที่เท่านั้น มันถูกออกแบบไว้ตั้งแต่แรก ไม่สามารถเอามาบริหารงานร่วมในระดับจังหวัดได้ ส่วนที่สองคือพยายามสร้างกองทุนระดับจังหวัด แต่จังหวัดสนับสนุนแต่ละตำบล ตำบลทำการผลิต เป็นสหกรณ์ระดับจังหวัด ตำบลก็ได้ประโยชน์จากตัวกระบวนการตรงกลาง สนับสนุนซึ่งกันและกัน ตอนนี้อยู่พึ่งพาตัวเองไม่ได้เต็มที่ ใช้วิธีการประสานหลาย ๆ ส่วนมากขึ้น แต่ว่าพึ่งพาจากฐานราก ต่างจากกลุ่มปัญหาที่ดิน โดยส่วนใหญ่มีงบของตัวเอง กลุ่มแต่ละพื้นที่ มีการทำการผลิตแบบรวมกลุ่มกัน มีปัญหาไม่มีงบก็สามารถ ระดมกันได้เลย คนละสองสามร้อยบาท แต่กลุ่มขบวนจัดการจากบนลงไป แต่ว่าในอนาคตจะวางแผนเรื่องนี้แหละ จัดตั้งเป็นหุ้นส่วนการพัฒนาเป็นรูปแบบหนึ่งของขบวน เพื่อตำบลเป็นหุ้นส่วน เป็นกองทุนพอที่จะขับเคลื่อนโดย ตัวระบบเองได้

ผู้สัมภาษณ์ : ถ้าเกิดประชุมกลุ่มหรือมีการทำงานร่วมกันเป็นกลุ่ม เราใช้เวลาขนาดไหนและมีค่าใช้จ่ายในการทำงานเยอะขนาดไหน

นายเหมราช ลบหนองบัว : ตอนนี้เราไม่มี ค่าใช้จ่ายส่วนใหญ่เป็นงบกิจกรรม อาจมีค่าใช้จ่ายของคณะทำงานของเลขาบ้าง เช่น วัสดุ เอกสาร เรื่องการประสานงาน เราก็จะจัดให้ลงตัวในงบประมาณ งบสนับสนุนบุคคลอะไรไม่มี ประชุมแทบจะเกือบทุกเดือน ก็จะมีงานหลายส่วน งานเรื่องสภาองค์กรชุมชน ภัยพิบัติ การแก้ไขปัญหาที่ดิน

ผู้สัมภาษณ์ : นำไปสู่การเชื่อมโยงการเรียกร้องอะไรบ้าง

นายเหมราช ลบหนองบัว : เรื่องประเด็นระดับชาติก็เรื่องที่ดิน เป็นเหมือนที่เล่าให้ฟัง ส่วนเรื่องขบวนการองค์กรชุมชนก็จะมีเวทีกลางประชุมระดับชาติของสภาองค์กรชุมชนตำบล มีการจัดสมัชชาขบวนการองค์กรชุมชนในระดับชาติ จะจัดเพื่อดูประเด็นข้อเรียกร้องของชาวบ้านหลัก ๆ ก็จะมีสมัชชาขบวนองค์กรชุมชน สมัชชาสวัสดิการ ระดับชาติก็จะเอาประเด็นแต่ละตำบลรวบรวมไปเสนอระดับชาติ ประเด็นหลักก็เรื่องปัญหาที่ดิน การจัดการทรัพยากร ภัยพิบัติ มีข้อจำกัดอยู่เหมือนกัน ได้แก่เสนอ แต่มีขบวนการติดตาม พอเรายื่นข้อเสนอเราก็ตาม แต่ส่วนของขบวนการองค์กรชุมชน การติดตามมีน้อย ข้อเสนอระดับชาติอาจได้รับการตอบรับมาน้อย

ผู้สัมภาษณ์ : เครือข่ายจริง ๆ กลุ่มหลัก คือชาวบ้านที่มาสนับสนุนร่วมกันเยอะขนาดไหนครับ

นายhemราช ลบหนองบัว : ตอนนี้ประมาณ 90 กว่าตำบล ที่ทำงานมาสี่ห้าปี สภาองค์กรชุมชนตำบลก็ 48 ตำบล ตำบลที่ยังไม่ได้จัดตั้งขับเคลื่อนปัญหาเรื่องที่ดิน เกษตร ภัยพิบัติ อีกจำนวนหนึ่ง ที่ยังไม่ได้เข้ามาเต็มที่มีโซนเทศบาลิต ตัวขบวนจังหวัด และมีเครือข่ายประชาสังคม เครือข่ายปฏิรูปที่ดินภาคอีสาน เครือข่ายสมัชชาคนจน มีเครือข่ายที่ซ้อนกันอยู่ เครือข่ายองค์กรชาวบ้าน เครือข่ายนี้ลุกขึ้นมาได้แย้งกับหน่วยงานรัฐ อย่างเครือข่ายที่ดิน เครือข่ายประชาสังคมเป็นเครือข่ายหนุนเสริม

ผู้สัมภาษณ์ : ถ้าเกิดจะให้เปลี่ยนมาเป็นการเมืองภาคประชาชน การที่จะทำให้การเมืองภาคประชาชนในชัยภูมิมีความเข้มแข็ง ให้มันมีจริงหรือมีผลต่อนโยบายของรัฐ จะเสนอแนะมาตรการแบบไหนดีที่จะทำให้เกิดการรวมตัวกัน

นายhemราช ลบหนองบัว : มาตรการตอนนี้ คือ เรื่องการสถาปนาอำนาจชุมชน ข้อเสนอ ก็คือ ถ้าหน่วยงานต่าง ๆ ที่อยู่แวดล้อมใกล้เคียง ถ้าจะให้เกิดการร่วมแก้ไขปัญห โดยชุมชนเอง ต้องเปลี่ยนแนวทางการทำงานจากเดิมที่มีหน่วยงานเป็นแกนหลัก ก็ต้องเปลี่ยน อาจจะเริ่มต้นให้ชาวบ้านแก้ไขปัญหาด้วยตัวเอง หน่วยงานต่าง ๆ เป็นฝ่ายสนับสนุน ปล่อยให้เขาเริ่มจัดการ ตัวเขาเอง อาจจะเริ่มจากการแก้ไขปัญหที่เขาสอบอยู่ส่วนใดส่วนหนึ่ง บางพื้นที่อาจจะมมีปัญหาเศรษฐกิจ สินค้าผลผลิตตกต่ำ ปัญหาที่ดิน ก็ให้กลุ่มคนเขาลุกขึ้นมาลองหาวิธีแก้ไขปัญห ต้องมีคนเข้าใจกระบวนการนี้คอยแนะนำหรืออยู่ห่าง ๆ แล้วก็หน่วยงานของรัฐเองก็ต้องเปิดโอกาสรับฟังความเห็นที่มีต่อปัญหา สิ่งที่มาวิพากษ์จะทำได้ดี คือ การส่งเสริมการคิดวิเคราะห์ของชาวบ้านโดยข้อมูล ให้ชาวบ้านเก็บข้อมูลเป็นและใช้ข้อมูลเป็น คิดวิเคราะห์ วางแผน โดยใช้ข้อมูล ใช้ความรู้มากกว่าความรู้สึก เขาก็จะเริ่มแก้ไขปัญหได้ จริง ๆ หน่วยงานของจังหวัดหลายส่วนเขาก็เปิดแล้วละ ไม่ติดขัดเรื่องนี้มาก ส่วนนโยบายโดยรวมก็ต้องให้ความสำคัญเรื่องการกระจายอำนาจมากขึ้น

ผู้สัมภาษณ์ : ขบวนการภาคประชาชนมีผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงอะไรบ้าง

นายhemราช ลบหนองบัว : เปลี่ยน สิ่งที่เห็นส่วนใหญ่ภาคประชาชนไม่กลัวารับอย่างเดียว แต่นี้กล้ามากขึ้น กล้าที่จะไปประสานหน่วยงานต่าง ๆ ให้มาสนับสนุนตัวเอง เขามีตัวตน ตอนนี้มีตัวตนมากขึ้น เป็นกลุ่มองค์กรมากกว่าเป็นผู้นำเดี่ยว ชาวบ้านเองก็ต้องจัดกลุ่มองค์กร บางพื้นที่ชาวบ้านก็จะมีวิธีการเรียนรู้ เผชิญปัญหา คือปัญหาวิพากษ์ตอนนี้เขาไม่กลัวเริ่มมั่นใจ ถ้าใครมาลิดรอนสิทธิเขา เขาจะค้นหว่าสิ่งที่เขาทำมีกฎหมายอะไรหนุนเสริม จะลุกขึ้นมาปกป้องตัวเอง หลายพื้นที่มีปัญหา แต่ไม่ได้กลัว นอกจากปกป้องที่ดินของตัวเองแล้ว ยังขยายความรู้ไปสู่การปกป้องทรัพยากร เช่น ขับเคลื่อนต่อต้านเรื่องขยะ หรือมีโครงการของรัฐมาอุดหนุนชาวบ้าน ชาวบ้านก็ปกป้องเรียกร้องสิทธิ เข้าใจกันกับเจ้าหน้าที่มากขึ้น